فصل ۱۰ امور اجتماعی و رفاه خانوار

در سال ۱۴۰۰، مصرف خصوصی به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ به ۷۲۹۷/۶ هزار میلیارد ریال رسید که در مقایسه با سال قبل از آن معادل ۳/۹ درصد افزایش داشت. در این سال، سهم هزینه‌های مصرفی خصوصی از هزینه ناخالص داخلی (به قیمت بازار) به ۴۳/۱ درصد رسید که در مقایسه با رقم مشابه سال ۱۳۹۹ معادل ۳/۲ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد.

۱۰-۱- خصوصیات اجتماعی و اقتصادی خانوارها در مناطق شهری کشور

نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری ایران در سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد بعد خانوار با ۰/۳ درصد افزایش نسبت به سال قبل از آن به ۳/۲ نفر رسیده است. بیشترین سهم خانوارها در این سال به ترتیب به خانوارهای سه و چهار نفره به میزان ۲۷/۷ و ۲۷/۲ درصد اختصاص داشت. این ارقام در مقایسه با ارقام سال قبل از آن به ترتیب ۰/۵ واحد درصد و ۰/۶ واحد درصد کاهش نشان می‌دهند.

توزیع افراد خانوارها برحسب گروه‌های سنی نشان می‌دهد در سال ۱۴۰۰، حدود ۱۹/۹ درصد از افراد خانوار در محدوده سنی ۱۶ تا ۳۰ سال قرار داشتند. مقایسه این سهم با ارقام سال‌های گذشته نشان‌دهنده روند نزولی سهم جمعیت جوان در خانوارها است. در این سال، ۱۷/۴ درصد از افراد خانوار بالاتر از ۶۰ سال سن داشتند که در مقایسه با رقم سال قبل از آن معادل ۰/۷ واحد درصد افزایش داشت. انتظار می‌رود در سال‌های آینده سهم این گروه سنی از جمعیت افزایش یابد.

در سال ۱۴۰۰، بررسی توزیع افراد ۶ ساله و بیشتر خانوارها برحسب میزان سواد نشان می‌دهد که ۱۰/۵ درصد از افراد خانوارها بی‌سواد بودند که نسبت به رقم سال قبل از آن ۰/۳ واحد درصد کاهش داشته است. همچنین، نسبت افراد تحصیل‌کرده با تحصیلات دانشگاهی رقم ۲۳/۶ درصد را ثبت کرد که نسبت به سال ۱۳۹۹ (۲۴/۱ درصد) کاهش نشان می‌دهد. در سال مورد بررسی، ۲۴/۸ درصد از مردان، دارای تحصیلات دانشگاهی و ۷/۲ درصد بی‌سواد بودند؛ نسبت‌های مذکور برای زنان به ترتیب ۲۲/۳ و ۱۳/۸ درصد بود. توزیع افراد خانوار برحسب میزان سواد و گروه‌های سنی نشان می‌دهد که حدود ۵۵/۰ درصد از افراد بی‌سواد در گروه سنی بالاتر از ۶۰ سال قرار دارند. در این سال، ۱۲/۹ درصد از افراد بی‌سواد خانوار در سنین ۶ تا ۱۰ سال بودند که کودکان جامانده از تحصیل به شمار می‌روند.

بررسی تعداد افراد باسواد در خانوار به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای نشان می‌دهد در ۲۳/۰ درصد از خانوارهای دهک اول، هیچ فرد باسوادی وجود ندارد. در سایر دهک‌ها سهم خانوارهای بدون فرد باسواد در مقایسه با دهک اول بسیار پایین‌تر است. همچنین، در دهک‌های دوم و سوم به ترتیب ۸/۹ و ۷/۲ درصد از خانوارها، بدون فرد باسواد می‌باشند. از مجموع خانوارهای بدون فرد باسواد در کلیه دهک‌ها، ۴۱/۲ درصد به دهک اول، ۱۶/۰ درصد به دهک دوم و ۱۲/۹ درصد به دهک سوم اختصاص دارد. به عبارت دیگر، حدود ۷۰/۱ درصد از خانوارهای بدون فرد باسواد در سه دهک اول که در پایین‌ترین سطح رفاهی می‌باشند، قرار دارند.

در خانوارهای دارای تعداد افراد باسواد بیشتر، دهک‌های بالاتر سهم بیشتری را دارا هستند؛ به طوری که از مجموع خانوارهای دارای ۵ نفر باسواد و بیشتر، چهار دهک بالا به ترتیب با ۱۳/۱، ۱۱/۴، ۱۳/۶ و ۱۲/۳ درصد، بیشترین سهم را به خود اختصاص دادند. افزایش بعد خانوار در دهک‌های بالاتر و برخورداری از امکانات مالی بهتر، در بالا بودن سهم مذکور موثر است.

در سال ۱۴۰۰، سهم خانوارهای بدون فرد شاغل از کل خانوارها با ۱/۴ واحد درصد کاهش به ۳۰/۴ درصد رسید. در این سال، همانند سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۳ سهم خانوارهای بدون فرد شاغل اندکی کاهش داشت، در حالی که بررسی روند سهم مذکور از سال ۱۳۸۸ نشان می‌دهد به استثنای این ۳ سال، سهم مذکور رو به افزایش بوده است. در سال ۱۴۰۰، سهم خانوارهای با یک فرد شاغل به ۵۲/۲ درصد رسید که نسبت به سال قبل از آن حدود ۰/۳ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. همچنین، سهم خانوارهای با دو نفر شاغل و خانوارهای با سه نفر شاغل و بیشتر، نسبت به سال ۱۳۹۹ افزایش داشت.

توزیع تعداد افراد شاغل در خانوارها به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای نشان می‌دهد که از کل خانوارهای دهک اول، ۴۳/۱ درصد بدون فرد شاغل می‌باشند. در دهک‌های اول، دوم و سوم به ترتیب حدود ۱/۶، ۱/۷ و ۲/۴ درصد از خانوارها، دارای سه فرد شاغل و بیشتر می‌باشند. وجود این خانوارها در دهک‌های پایین درآمدی نشان‌دهنده پایین بودن درآمد شاغلان آنها است. بررسی ویژگی دهک‌های بالای درآمدی برحسب تعداد افراد شاغل نشان می‌دهد که در دهک دهم، ۴۱/۴ درصد از خانوارها دارای یک نفر شاغل می‌باشند. معادل ۷/۹ درصد از کل خانوارهای دارای یک نفر شاغل نیز در دهک دهم قرار دارند.

توزیع افراد شاغل خانوارها برحسب رشته فعالیت اصلی محل کار در سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که بیشترین سهم شاغلان به بخش‌های «عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، هتلداری و رستوران»، «خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی» و «صنعت و معدن» به ترتیب به میزان ۲۳/۸، ۱۹/۰ و ۱۷/۹ درصد اختصاص داشت.

در سال مورد بررسی، توزیع افراد شاغل خانوارها برحسب میزان سواد و رشته فعالیت محل کار، نشان می‌دهد که ۱۹/۷ درصد از کل شاغلان دارای تحصیلات ابتدایی، کمتر یا بی‌سواد بودند. بیشترین افراد بی‌سواد در بخش «ساختمان» و بیشترین افراد با تحصیلات دانشگاهی در بخش «خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی» به کار اشتغال داشتند. در سال ۱۴۰۰، حدود ۳۴/۴ درصد از افراد شاغل خانوارها دارای تحصیلات دانشگاهی بودند که در مقایسه با سال قبل از آن معادل ۰/۴ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. همچنین، سهم کارکن موسسات دولتی و عمومی از کل شاغلان در ادامه روند نزولی خود به ۱۳/۴ درصد رسید. سهم کارکن موسسات خصوصی با ۰/۵ واحد درصد افزایش نسبت به سال قبل از آن به ۴۴/۳ درصد رسید. در سال مورد بررسی، سهم کارکن مستقل به ۳۶/۰ درصد رسید که در مقایسه با سال قبل از آن به میزان ۰/۵ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

بررسی نحوه تصرف مسکن محل سکونت خانوارها در سال مورد بررسی نشان می‌دهد سهم خانوارهای دارای مسکن شخصی (مالک‌نشین) از ۶۶/۰ درصد در سال ۱۳۹۹ به ۶۵/۶ درصد در سال ۱۴۰۰ کاهش یافت. درصد توزیع خانوارها به تفکیک دهک‌های هزینه و نحوه تصرف مسکن نشان می‌دهد که از کل خانوارهای دارای مسکن شخصی ۷/۸ درصد در دهک اول، ۸/۶ درصد در دهک دوم و ۹/۲ درصد در دهک سوم قرار دارند. در خصوص خانوارهای دارای مسکن شخصی، بیشترین سهم به دهک دهم و به میزان ۱۲/۲ درصد اختصاص دارد. در سال ۱۴۰۰، حدود ۲۴/۰ درصد از خانوارها اجاره‌نشین بودند که نسبت به سال قبل از آن حدود ۰/۳ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. از کل خانوارهای

دهک اول ۳۰/۰ درصد دارای مسکن استیجاری بودند که در مقایسه با سال قبل از آن ۲/۶ واحد درصد کاهش داشت. این سهم برای خانوارهای دهک دهم معادل ۱۳/۳ درصد می‌باشد.

بررسی نوع مصالح به کار رفته در ساختمان محل سکونت خانوار در سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که به ترتیب بیشترین سهم مربوط به ساختمان‌های آجری با تیرآهن (۳۶/۴ درصد)، بتون‌آرمه (۲۴/۲ درصد) و اسکلت فلزی (۲۳/۸ درصد) بوده است. حدود ۴/۰ درصد از ساختمان‌ها به دلیل نوع مصالح به کار رفته (بناهای آجری با تیر چوبی، خشتی، گلی و چوبی) استحکام پایینی در برابر حوادث و سوانح طبیعی نظیر سیل و زلزله دارند.

در سال ۱۴۰۰، حدود ۲/۴ درصد از خانوارها در محل سکونت خود از یک اتاق، ۲۸/۳ درصد از دو اتاق، ۵۱/۹ درصد از سه اتاق، ۱۳/۸ درصد از چهار اتاق، ۲/۳ درصد از پنج اتاق و ۱/۳ درصد از شش اتاق و بیشتر استفاده کردند. مقایسه سهم‌های مذکور با ارقام سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد سهم خانوارهای با چهار اتاق و شش اتاق و بیشتر افزایش و سهم سایر خانوارها ثابت مانده یا کاهش یافت.

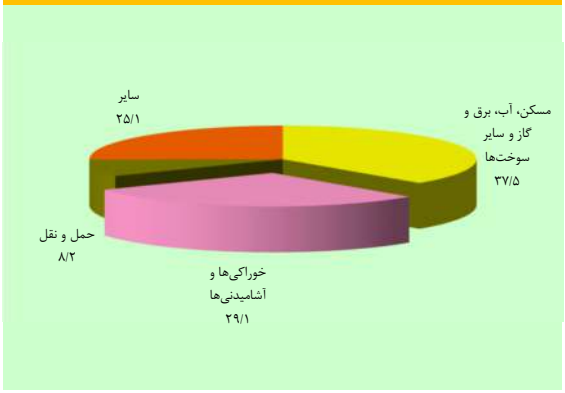
در سال مورد بررسی، به ترتیب ۹۹/۵ و ۱۰۰/۰ درصد خانوارهای شهری از امکانات آب لوله‌کشی و برق برخوردار بودند. همچنین، میزان برخورداری از گاز شهری و سیستم فاضلاب به ترتیب به ۹۵/۶ و ۶۳/۴ درصد رسید.

در سال ۱۴۰۰، حدود ۸۲/۹ درصد از کل خانوارها در محل سکونت از اینترنت برخوردار بودند که نسبت به سال قبل از آن حدود ۳/۷ واحد درصد افزایش داشت. در این سال، ۵۲/۲ درصد از خانوارها دارای اتومبیل شخصی و ۹۸/۱ درصد نیز دارای تلفن همراه بودند. در سال مورد بررسی، ۸۲/۶ درصد از خانوارها عضو شبکه‌های اجتماعی بودند که در مقایسه با سال قبل از آن ۴/۱ واحد درصد افزایش داشت.

۱۰-۲- تحلیل هزینه‌ای بودجه خانوار

براساس گزارش اداره آمار اقتصادی، مجموع هزینه ناخالص[1] خانوار در مناطق شهری در سال ۱۴۰۰ با ۵۲/۲ درصد افزایش نسبت به سال قبل از آن به ۱۴۱۴/۸ میلیون ریال (ماهانه ۱۱۷/۹ میلیون ریال) رسید. در این سال متوسط هزینه ناخالص یک خانوار شهری به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵، معادل ۳۵۶/۹ میلیون ریال بود که نسبت به سال قبل از آن ۴/۰ درصد افزایش نشان می‌دهد. مقایسه حداقل دستمزد کارگران در سال ۱۴۰۰ (ماهانه ۲۶۵۵۵ هزار ریال) با متوسط هزینه ماهانه گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها در این سال (ماهانه ۳۴۳۳۱ هزار ریال) نشان‌دهنده این است که خانوار دارای حداقل دستمزد نمی‌تواند مصرفی معادل خانوار نمونه شهری و متوسط جامعه در گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها داشته باشد.

نمودار ۱۰-۱- سهم گروه‌های هزینه خانوارهای شهری در سال ۱۴۰۰(درصد)

۱- وجوهی نظیر نفقه، نذر و اعانه در صورتی که به خانوار دیگری پرداخت شده باشد، هزینه به حساب نمی‌آید. همچنین، مالیات و حق بازنشستگی (سهم خانوار) در هزینه منظور نشده است. پرداخت‌های خانوار بابت خرید، احداث، تغییرات، اضافات و تعمیرات اساسی در ساختمان، خرید حق امتیاز تلفن (ثابت و همراه) و سکه طلا و نقره سرمایه‌گذاری تلقی شده و در هزینه‌های ناخالص که مختص هزینه‌های جاری است، منظور نمی‌گردد. به عبارت دیگر، هزینه ناخالص (جاری) خانوار کلیه هزینه‌ها به‌استثنای هزینه‌های شغلی و سرمایه‌گذاری را دربر می‌گیرد.

در سال ۱۴۰۰، کاهش محدودیت‌های کرونایی و بازگشت به فعالیت بسیاری از مشاغل و کسب و کارها، بازگشایی مدارس و دانشگاه‌ها که در سال ۱۳۹۹ غیر حضوری شده بودند، افزایش دید و بازدیدهای خانوادگی و برگزاری مجدد مراسم‌ها و انجام رفت و آمدهای درون و برون شهری طبق روال گذشته، از جمله مواردی بودند که موجب تغییر ترکیب هزینه‌های خانوارها در مقایسه با سال قبل از آن شد. بر خلاف سال ۱۳۹۹ که هزینه ناخالص جاری گروه‌های «رستوران و هتل» و «تفریح و امور فرهنگی» در مقایسه با سال قبل از آن با کاهش مواجه شد، در سال ۱۴۰۰، هزینه ناخالص جاری در هیچ یک از گروه‌های هزینه‌ای کاهش نیافت. در این سال، گروه‌های «رستوران و هتل»، «پوشاک و کفش» و «بهداشت و درمان» به ترتیب با ۱۱۲/۶، ۸۴/۴ و ۷۰/۹ درصد افزایش در مقایسه با سال قبل از آن بیشترین رشد هزینه ناخالص جاری را به خود اختصاص دادند.

در سال مورد بررسی، متوسط هزینه ناخالص خانوارهای شهری به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ با افزایش ۴/۰ درصدی نسبت به سال قبل از آن مواجه شد. بررسی گروه‌های هزینه خانوار به قیمت‌های ثابت، گزارش بهتری از آثار کاهش شیوع کرونا و لغو محدودیت‌های کرونایی بر بودجه خانوارها نشان می‌دهد. در این سال، به استثنای گروه‌های «تفریح و امور فرهنگی»، «تحصیل»، «لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه» و «مسکن، آب، برق و گاز و سایر سوخت‌ها» هزینه ناخالص حقیقی در سایر گروه‌های هزینه‌ای نسبت به سال ۱۳۹۹ افزایش یافت. بیشترین افزایش هزینه حقیقی در گروه‌های «ارتباطات»، «رستوران و هتل» و «دخانیات» به ترتیب به میزان ۴۸/۴، ۲۹/۴ و ۱۸/۷ درصد نسبت به سال قبل از آن بود. در این سال، گروه‌های «ارتباطات» و «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها» و «بهداشت و درمان» بیشترین تاثیر را در رشد هزینه ناخالص حقیقی خانوار به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ داشتند.

(ده هزار ریال) **جدول ۱۰-۱- مقایسه تغییرات و سهم هزینه ناخالص جاری برحسب گروه‌های هزینه در مناطق شهری**

	سال			درصد تغییر		سهم(درصد)	
	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰
خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۱۶۹۶۶/۵	۲۵۹۶۶/۴	۴۱۱۹۷/۵	۵۳/۰	۵۸/۷	۲۷/۹	۲۹/۱
دخانیات	۲۸۷/۰	۳۷۱/۲	۵۸۸/۰	۲۹/۴	۵۸/۴	۰/۴	۰/۴
پوشاک و کفش	۱۹۷۵/۶	۲۶۰۱/۳	۴۷۹۷/۹	۳۱/۷	۸۴/۴	۲/۸	۳/۴
مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۲۶۷۸۷/۰	۳۶۹۲۶/۱	۵۳۱۱۲/۷	۳۷/۹	۴۳/۸	۳۹/۷	۳۷/۵
لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه	۲۵۳۱/۲	۳۹۵۴/۳	۵۶۷۲/۵	۵۶/۲	۴۳/۴	۴/۳	۴/۰
بهداشت و درمان	۳۳۲۱/۸	۴۵۰۹/۲	۷۷۰۵/۶	۳۵/۷	۷۰/۹	۴/۹	۵/۴
حمل و نقل	۵۹۵۲/۹	۷۳۳۲/۷	۱۱۶۵۴/۴	۲۳/۲	۵۸/۹	۷/۹	۸/۲
ارتباطات	۱۲۰۱/۳	۱۸۹۴/۷	۲۸۹۵/۶	۵۷/۷	۵۲/۸	۲/۰	۲/۰
تفریح و امور فرهنگی	۱۰۱۲/۱	۹۹۲/۴	۱۱۲۰/۶	-۱/۹	۱۲/۹	۱/۱	۰/۸
تحصیل	۸۵۴/۹	۹۱۸/۲	۱۱۱۵/۹	۷/۴	۲۱/۵	۱/۰	۰/۸
رستوران و هتل	۱۳۱۱/۵	۱۰۵۳/۵	۲۲۳۹/۹	-۱۹/۷	۱۱۲/۶	۱/۱	۱/۶
کالاها و خدمات متفرقه	۴۹۸۲/۵	۶۴۲۱/۳	۹۳۸۳/۷	۲۸/۹	۴۶/۱	۶/۹	۶/۶
هزینه کل	**۶۷۱۸۴/۳**	**۹۲۹۴۱/۲**	**۱۴۱۴۸۴/۵**	**۳۸/۳**	**۵۲/۲**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**

جدول ۱۰-۲- مقایسه تغییرات و سهم هزینه ناخالص واقعی (به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵)
برحسب گروه‌های هزینه در مناطق شهری

(ده هزار ریال)

	سال			درصد تغییر		سهم از رشد(درصد)	
	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰
خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۶۶۷۴/۵	۶۵۸۶/۴	۷۰۰۹/۳	-۱/۳	۶/۴	-۰/۳	۱/۲
دخانیات	۱۱۳/۲	۱۰۹/۱	۱۲۹/۵	-۳/۶	۱۸/۷	۰/۰	۰/۱
پوشاک و کفش	۹۰۱/۷	۸۴۲/۹	۹۸۹/۶	-۶/۵	۱۷/۴	-۰/۲	۰/۴
مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۱۷۲۸۲/۰	۱۸۱۵۲/۲	۱۷۸۶۷/۰	۵/۰	-۱/۶	۲/۵	-۰/۸
لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه	۹۴۲/۴	۹۲۷/۹	۸۹۹/۳	-۱/۵	-۳/۱	۰/۰	-۰/۱
بهداشت و درمان	۲۰۴۶/۷	۲۱۹۹/۸	۲۵۸۳/۳	۷/۵	۱۷/۴	۰/۴	۱/۱
حمل و نقل	۲۴۶۹/۱	۱۶۲۵/۵	۱۸۱۴/۲	-۳۴/۲	۱۱/۶	-۲/۴	۰/۵
ارتباطات	۷۳۶/۵	۸۸۷/۶	۱۳۱۷/۰	۲۰/۵	۴۸/۴	۰/۴	۱/۳
تفریح و امور فرهنگی	۳۷۲/۸	۲۶۸/۱	۲۱۹/۵	-۲۸/۱	-۱۸/۲	-۰/۳	-۰/۱
تحصیل	۵۴۷/۳	۴۹۸/۵	۴۷۶/۰	-۸/۹	-۴/۵	-۰/۱	-۰/۱
رستوران و هتل	۶۱۷/۲	۳۷۰/۷	۴۷۹/۷	-۳۹/۹	۲۹/۴	-۰/۷	۰/۳
کالاها و خدمات متفرقه	۲۱۲۱/۱	۱۸۵۵/۵	۱۹۰۵/۶	-۱۲/۵	۲/۷	-۰/۸	۰/۱
هزینه کل(۱)	**۳۴۸۲۴/۴**	**۳۴۳۲۴/۳**	**۳۵۶۹۰/۰**	**-۱/۴**	**۴/۰**	**-۱/۴**	**۴/۰**

۱- هزینه کل واقعی به جای تقسیم هزینه کل به قیمت جاری بر شاخص کل قیمت‌ها، از مجموع هزینه‌های واقعی به تفکیک گروه‌های هزینه محاسبه شده است. علت اتخاذ این روش تغییر سهم گروه‌های هزینه به نسبت سال پایه می‌باشد.

جدول ۱۰-۳- مقایسه رشد هزینه ناخالص خانوار و تورم
برحسب گروه‌های هزینه در مناطق شهری در سال ۱۴۰۰ (درصد)

	رشد هزینه ناخالص جاری	تورم	رشد هزینه ناخالص واقعی
خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۵۸/۷	۴۹/۱	۶/۴
دخانیات	۵۸/۴	۳۳/۴	۱۸/۷
پوشاک و کفش	۸۴/۴	۵۷/۱	۱۷/۴
مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۴۳/۸	۴۶/۱	-۱/۶
لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه	۴۳/۴	۴۸/۰	-۳/۱
بهداشت و درمان	۷۰/۹	۴۵/۵	۱۷/۴
حمل و نقل	۵۸/۹	۴۲/۴	۱۱/۶
ارتباطات	۵۲/۸	۳/۰	۴۸/۴
تفریح و امور فرهنگی	۱۲/۹	۳۸/۰	-۱۸/۲
تحصیل	۲۱/۵	۲۷/۳	-۴/۵
رستوران و هتل	۱۱۲/۶	۶۴/۳	۲۹/۴
کالاها و خدمات متفرقه	۴۶/۱	۴۲/۳	۲/۷
هزینه کل	**۵۲/۲**	**۴۶/۲**	**۴/۰**

۱۰-۳- تحلیل هزینه‌ای بودجه خانوار به تفکیک دهک‌ها

بررسی هزینه خانوار به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای نشان می‌دهد که نسبت متوسط هزینه خانوار در دهک دهم به دهک اول (۱۰ درصد ثروتمندترین به ۱۰ درصد فقیرترین) در سال ۱۴۰۰ به ۱۵/۰ برابر رسید که نسبت به سال قبل از آن کاهش ۱/۲ واحدی داشته و نشان‌دهنده کاهش نابرابری توزیع درآمد در مناطق شهری کشور است. در سال ۱۴۰۰، متوسط هزینه یک خانوار در دهک دهم معادل ۳/۱ برابر متوسط هزینه یک خانوار شهری بود. این در حالی است که متوسط هزینه دهک اول ۰/۲ برابر متوسط هزینه یک خانوار شهری بود. بررسی‌ها نشان می‌دهد متوسط هزینه دهک‌های اول تا هفتم کمتر از متوسط هزینه یک خانوار شهری می‌باشد.

در سال ۱۴۰۰، هزینه حقیقی ناخالص در کلیه دهک‌های هزینه‌ای با افزایش مواجه بود. در این سال، بیشترین افزایش‌ها در دهک‌های هفت و هشت هر یک به میزان ۵/۰ درصد بود.

بررسی سهم هریک از گروه‌های هزینه در دهک‌های مختلف نشان می‌دهد گروه‌های «مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها» و «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها» در تمامی دهک‌ها بیشترین سهم هزینه را در بودجه خانوار به خود اختصاص می‌دهند. در دهک اول و دوم، دو گروه مذکور در مجموع به ترتیب ۷۸/۳ و ۷۴/۱ درصد از کل هزینه‌ها را تشکیل می‌دهند. با توجه به اینکه بیشتر خانوارهای اجاره‌نشین در دهک‌های پایین درآمدی قرار دارند، سهم بالای گروه مسکن نشان‌دهنده اثرپذیری بیشتر این گروه از تغییرات شاخص اجاره‌بها است. در بین دهک‌های هزینه‌ای، کمترین سهم دو گروه مذکور به دهک دهم به میزان ۶۳/۲ درصد اختصاص دارد.

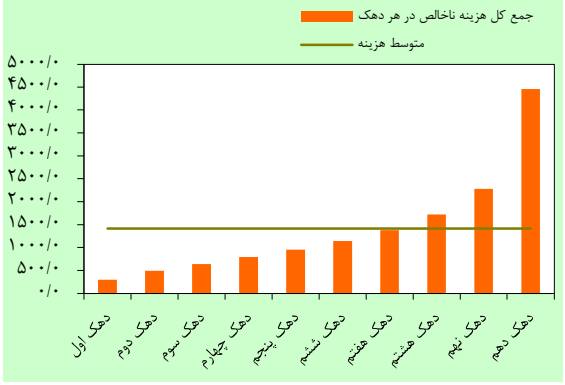
(ده هزار ریال) **جدول ۱۰-۴- مقایسه متوسط هزینه ناخالص خانوارها در دهک‌های مختلف به قیمت جاری و ثابت در مناطق شهری**

	دهک ۱	دهک ۲	دهک ۳	دهک ۴	دهک ۵	دهک ۶	دهک ۷	دهک ۸	دهک ۹	دهک ۱۰
هزینه ناخالص جاری										
سال ۱۳۹۹	۱۹۵۷۶	۳۲۱۰۶	۴۲۰۱۴	۵۱۹۱۲	۶۲۴۱۳	۷۴۵۲۹	۹۰۷۲۲	۱۱۳۳۹۹	۱۵۱۷۹۱	۲۹۰۹۲۶
سال ۱۴۰۰	۲۹۶۶۷	۴۹۲۴۸	۶۴۰۰۴	۷۹۱۴۳	۹۵۳۳۸	۱۱۴۲۰۱	۱۳۷۹۷۴	۱۷۲۱۴۵	۲۲۷۶۹۷	۴۴۵۳۸۹
رشد هزینه ناخالص(جاری)(درصد)	۵۱/۵	۵۳/۴	۵۲/۳	۵۲/۵	۵۲/۸	۵۳/۲	۵۲/۱	۵۱/۸	۵۰/۰	۵۳/۱
رشد واقعی هزینه ناخالص(درصد)(۱)	۲/۳	۳/۷	۳/۷	۴/۴	۳/۰	۲/۹	۵/۰	۵/۰	۱/۶	۴/۶

۱- ارقام واقعی براساس شاخص تورم به تفکیک دهک‌های هزینه محاسبه شده و با نتایج حاصل از متوسط خانوار قابل مقایسه نیست.

بررسی میزان هزینه‌ها در دهک دهم نسبت به دهک اول به تفکیک گروه‌های مختلف هزینه‌ای نشان می‌دهد بیشترین نابرابری در گروه‌های «حمل و نقل»، «رستوران و هتل»، «پوشاک و کفش»، «تفریح و امور فرهنگی» و «تحصیل» وجود دارد؛ به نحوی‌که هزینه دهک دهم در این گروه‌ها به ترتیب ۵۰/۳، ۴۶/۷، ۴۵/۴، ۴۱/۴ و ۳۶/۸ برابر دهک اول می‌باشد.

نمودار ۱۰-۲- مقایسه متوسط هزینه خانوار با متوسط هزینه مناطق شهری در دهک‌های مختلف در سال ۱۴۰۰(میلیون ریال)

(درصد) **جدول ۱۰-۵- سهم گروه‌های مختلف هزینه در دهک‌ها در مناطق شهری در سال ۱۴۰۰**

	دهک ۱	دهک ۲	دهک ۳	دهک ۴	دهک ۵	دهک ۶	دهک ۷	دهک ۸	دهک ۹	دهک ۱۰	سهم متوسط
خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۳۴/۰	۳۵/۴	۳۵/۴	۳۴/۹	۳۴/۴	۳۴/۲	۳۳/۲	۳۲/۲	۲۸/۸	۲۱/۵	۲۹/۱
دخانیات	۱/۲	۱/۰	۰/۹	۰/۵	۰/۶	۰/۵	۰/۴	۰/۳	۰/۴	۰/۲	۰/۴
پوشاک و کفش	۱/۲	۲/۱	۲/۰	۲/۴	۲/۹	۳/۳	۳/۷	۳/۸	۳/۸	۳/۷	۳/۴
مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۴۴/۳	۳۸/۷	۳۷/۹	۳۷/۳	۳۶/۳	۳۴/۷	۳۴/۵	۳۳/۸	۳۴/۸	۴۱/۷	۳۷/۵
لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه	۲/۳	۲/۷	۲/۹	۳/۳	۳/۴	۳/۹	۳/۹	۴/۳	۴/۸	۴/۳	۴/۰
بهداشت و درمان	۴/۲	۴/۸	۴/۷	۵/۰	۵/۰	۵/۲	۵/۴	۵/۷	۶/۲	۵/۵	۵/۴
حمل و نقل	۳/۷	۴/۴	۴/۹	۵/۲	۵/۴	۵/۶	۵/۸	۶/۷	۸/۴	۱۲/۵	۸/۲
ارتباطات	۲/۵	۲/۶	۲/۵	۲/۳	۲/۳	۲/۴	۲/۲	۲/۲	۲/۱	۱/۶	۲/۰
تفریح و امور فرهنگی	۰/۳	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۷	۰/۷	۰/۸	۰/۹	۰/۹	۰/۹	۰/۸
تحصیل	۰/۳	۰/۵	۰/۷	۰/۷	۰/۷	۰/۸	۰/۸	۰/۸	۰/۹	۰/۸	۰/۸
رستوران و هتل	۰/۶	۰/۸	۰/۸	۰/۹	۱/۱	۱/۳	۱/۷	۱/۸	۱/۹	۱/۹	۱/۶
کالاها و خدمات متفرقه	۵/۳	۶/۵	۶/۸	۶/۹	۷/۲	۷/۴	۷/۴	۷/۴	۷/۱	۵/۵	۶/۶

۱۰-۴- تحلیل هزینه خانوار به تفکیک استانی

بررسی متوسط هزینه ناخالص سالانه یک خانوار در مناطق شهری استان‌های مختلف کشور نشان می‌دهد در سال ۱۴۰۰، استان تهران بیشترین و استان هرمزگان کمترین میزان هزینه به قیمت‌های جاری را در میان استان‌های کشور داشتند. متوسط هزینه یک خانوار در استان تهران به قیمت‌های جاری معادل ۳/۳ برابر هزینه یک خانوار در استان هرمزگان می‌باشد. همچنین، بررسی هزینه خانوارها به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد در این سال، استان‌های تهران و لرستان به ترتیب بیشترین و کمترین سطح هزینه حقیقی را در میان استان‌های کشور داشتند. متوسط هزینه حقیقی یک خانوار به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ در استان تهران معادل ۳/۲ برابر هزینه یک خانوار در استان لرستان می‌باشد.

در سال ۱۴۰۰، متوسط هزینه ناخالص به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ در ده استان کهکیلویه و بویر احمد، یزد، اصفهان، سیستان و بلوچستان، خراسان جنوبی، لرستان، بوشهر، البرز، گیلان و خراسان شمالی کاهش و در سایر استان‌ها افزایش یافت. استان کهکیلویه و بویر احمد با ۹/۰- درصد، بیشترین کاهش و استان فارس با ۲۹/۹ درصد، بیشترین افزایش هزینه واقعی را به خود اختصاص دادند.

بررسی بعد خانوار در بین استان‌های کشور نشان می‌دهد بیشترین رقم به استان سیستان و بلوچستان (۴/۲۳ نفر) و کمترین آن به استان گیلان (۲/۸۸ نفر) اختصاص داشت. با در نظر گرفتن بعد خانوار، استان‌های تهران و سیستان و بلوچستان به ترتیب بیشترین و کمترین هزینه سرانه را در میان استان‌های کشور به قیمت ثابت داشتند.

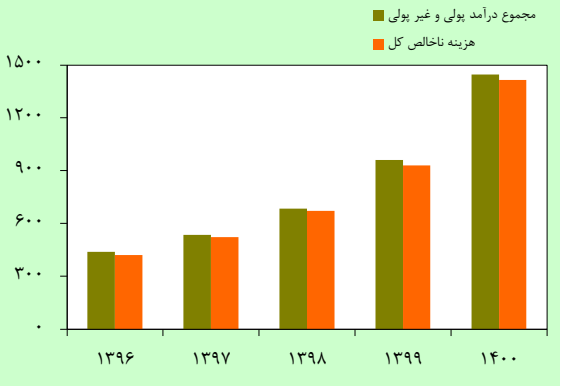
۱۰-۵- تحلیل درآمد خانوار

متوسط درآمد پولی و غیر پولی ناخالص یک خانوار در سال ۱۴۰۰ با ۵۰/۵ درصد افزایش به ۱۴۴۶/۴ میلیون ریال (ماهانه ۱۲۰/۵ میلیون ریال) رسید. از این مقدار، ۶۶/۶ درصد درآمد پولی ناخالص و ۳۳/۴ درصد درآمد غیر پولی بود. بخش عمده درآمدهای غیر پولی شامل ارزش اجاری مسکن است که میزان آن تحت‌تاثیر تغییرات قیمت در بازار مسکن بود و معمولا جریان نقدی برای خانوار به دنبال ندارد.

براساس گزارش نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری در سال ۱۴۰۰، سهم درآمدهای متفرقه خانوار شامل حقوق مستمری و بازنشستگی، درآمد اجاره خانه، یارانه، سود حاصل از سپرده‌های سرمایه‌گذاری، اوراق مشارکت و مواردی نظیر آن به ۲۵/۲ درصد رسید که در مقایسه با سال قبل از آن به میزان ۱/۰ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

مقایسه متوسط درآمد (۱۴۴۶/۴ میلیون ریال) و هزینه (۱۴۱۴/۸ میلیون ریال) خانوارها در سال ۱۴۰۰ به قیمت‌های جاری نشان می‌دهد که بودجه خانوارها در این سال با مازاد مواجه بود.

نمودار ۱۰-۳- مقایسه هزینه ناخالص و درآمد خانوارها به قیمت‌های جاری(میلیون ریال)

در سال ۱۴۰۰، بررسی متوسط درآمد ناخالص خانوار بر اساس تعداد نفرات خانوار نشان می‌دهد خانوارهای ۹نفره، بالاترین میزان درآمد (۱۶۵۷/۳ میلیون ریال) را داشتند. این گروه از خانوارها حدود ۰/۱ درصد از کل خانوارها را شامل می‌شوند. بعد از این گروه، خانوارهای ۴نفره با ۱۵۵۵/۶ میلیون ریال درآمد سالانه بیشترین رقم درآمد را به خود اختصاص دادند. سهم این گروه از کل خانوارها ۲۷/۲ درصد می‌باشد. خانوارهای ۳نفره نیز با سهم ۲۷/۷ درصدی از کل

خانوارها و ۱۵۱۱/۰ میلیون ریال درآمد سالانه در جایگاه سوم قرار دارد. بیشترین درآمد سرانه به خانوارهای یک‌نفره (۹۵۸/۴ میلیون ریال) اختصاص داشت؛ این گروه از خانوارها ۸/۲ درصد از کل خانوارها را شامل می‌شوند.

(ده هزار ریال) **جدول ۱۰-۶- متوسط درآمد سالانه ناخالص یک خانوار در مناطق شهری به تفکیک گروه‌های درآمد**

	سال			درصد تغییر		سهم(درصد)	
	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰
درآمد پولی ناخالص	**۴۴۲۳۹/۶**	**۶۲۶۱۱/۱**	**۹۶۴۰۴/۲**	**۴۱/۵**	**۵۴/۰**	**۶۵/۱**	**۶۶/۶**
درآمد از مزد و حقوق- بخش دولتی و عمومی	۵۷۳۵/۰	۷۹۹۳/۲	۱۰۷۳۹/۸	۳۹/۴	۳۴/۴	۸/۳	۷/۴
درآمد از مزد و حقوق- بخش خصوصی	۹۳۵۴/۷	۱۲۹۰۳/۰	۲۰۷۸۹/۵	۳۷/۹	۶۱/۱	۱۳/۴	۱۴/۴
درآمد از مزد و حقوق- بخش تعاونی	۲۷/۴	۳۶/۱	۲۲/۴	۳۱/۷	-۳۷/۹	۰/۰	۰/۰
درآمد از مشاغل آزاد کشاورزی(۱)	۶۲۷/۷	۱۰۴۲/۵	۱۷۹۵/۴	θ	۷۲/۲	۱/۱	۱/۲
درآمد از مشاغل آزاد غیر کشاورزی	۱۰۴۷۸/۶	۱۴۰۹۲/۸	۲۲۲۴۷/۸	۳۴/۵	۵۷/۹	۱۴/۷	۱۵/۴
درآمدهای متفرقه	۱۶۰۱۱/۴	۲۳۲۸۷/۲	۳۶۳۹۹/۴	۴۵/۴	۵۶/۳	۲۴/۲	۲۵/۲
درآمد حاصل از فروش کالاهای دست دوم	۲۰۰۴/۸	۳۲۵۶/۳	۴۴۱۰/۰	۶۲/۴	۳۵/۴	۳/۴	۳/۰
درآمد غیر پولی	**۲۴۱۷۹/۲**	**۳۳۴۹۴/۳**	**۴۸۲۳۸/۳**	**۳۸/۵**	**۴۴/۰**	**۳۴/۹**	**۳۳/۴**
ارزش اجاری مسکن شخصی(مالک‌نشین)	۱۹۸۴۳/۹	۲۷۴۴۴/۰	۳۹۱۵۷/۷	۳۸/۳	۴۲/۷	۲۸/۶	۲۷/۱
سایر(۲)	۴۳۳۵/۳	۶۰۵۰/۳	۹۰۸۰/۶	۳۹/۶	۵۰/۱	۶/۳	۶/۳
مجموع درآمد پولی و غیر پولی ناخالص	**۶۸۴۱۸/۷**	**۹۶۱۰۵/۵**	**۱۴۴۶۴۲/۵**	**۴۰/۵**	**۵۰/۵**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**

۱- با توجه به اینکه، تعداد خانوارهای نمونه دارای درآمد از مشاغل آزاد کشاورزی، بهینه نمی‌باشد، ارقام این گروه درآمدی قابل استناد نمی‌باشد.
۲- شامل برآورد ارزش اجاری مسکن در برابر خدمت و رایگان، ارزش کالاها و خدمات در برابر مزد و حقوق، رایگان (نه از خانوار دیگر) و تولید برای مصرف در خانه از محل کسب کشاورزی و غیر کشاورزی می‌باشد.

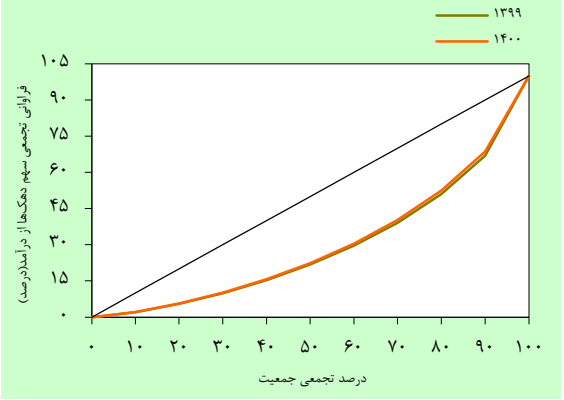
۱۰-۶- اندازه‌گیری و تحلیل نابرابری توزیع درآمد

در سال ۱۴۰۰، ضریب جینی به رقم ۰/۴۰۴۸ رسید که در مقایسه با سال قبل از آن معادل ۳/۳ درصد کاهش نشان می‌دهد. در این سال، نسبت درآمد ۱۰ درصد ثروتمندترین به ۱۰ درصد فقیرترین خانوارها از ۱۶/۱۸ برابر در سال ۱۳۹۹ به ۱۵/۰۰ برابر کاهش یافت. سهم ۲۰ درصد خانوارهای با درآمد بالا با ۱/۴۵ واحد درصد کاهش، از ۴۹/۰۵ درصد در سال ۱۳۹۹ به ۴۷/۶۰ درصد در سال ۱۴۰۰ رسید. بررسی سهم دهک‌ها از کل درآمد در سال ۱۴۰۰ نشان‌دهنده ثبات سهم دهک اول، افزایش سهم تمام دهک‌های دوم تا نهم و کاهش سهم دهک دهم در مقایسه با سال ۱۳۹۹ است. در مجموع، وضعیت توزیع درآمد در این سال به ضرر دهک‌های بالا و به نفع دهک‌های پایین و متوسط درآمدی بود.

جدول ۱۰-۷- شاخص‌های نابرابری توزیع درآمد در مناطق شهری

	سال	
	۱۳۹۹	۱۴۰۰
ضریب جینی	۰/۴۱۸۵	۰/۴۰۴۸
سهم ۴۰ درصد خانوارهای کم‌درآمد(درصد)	۱۵/۲۴	۱۵/۷۰
سهم ۴۰ درصد خانوارهای با درآمد متوسط(درصد)	۳۵/۷۰	۳۶/۷۲
سهم ۲۰ درصد خانوارهای با درآمد بالا(درصد)	۴۹/۰۵	۴۷/۶۰
نسبت ۱۰ درصد ثروتمندترین به ۱۰ درصد فقیرترین خانوارها(برابر)	۱۶/۱۸	۱۵/۰۰

نمودار ۱۰-۴- مقایسه منحنی لورنز در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰

۱۰-۷- تامین اجتماعی

۱۰-۷-۱- تامین اجتماعی حمایتی

در سال ۱۴۰۰، تعداد کل افراد مورد حمایت کمک‌معیشت‌بگیر کمیته امداد امام خمینی (ره) برابر با ۴۶۷۱ هزار نفر بود که نسبت به سال قبل از آن ۴/۲ درصد معادل ۱۹۰ هزار نفر افزایش داشت. در این سال، مستمری پرداختی سرانه به مددجویان معیشت‌بگیر معادل ۴۳/۸ میلیون ریال به قیمت های جاری بود که نسبت به سال قبل از آن ۲۵/۶ درصد (به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵) افزایش داشت.

۱۰-۷-۲- تامین اجتماعی بیمه‌ای

نظام تامین اجتماعی بیمه‌ای توسط صندوق تامین اجتماعی، سازمان بیمه سلامت ایران[1] و در برخی موارد صندوق‌های مستقل در کشور برقرار می‌شود. بر اساس آمار سال ۱۴۰۰، صندوق تامین اجتماعی و سازمان بیمه سلامت ایران در این سال در مجموع ۸۷/۲ میلیون نفر را تحت پوشش داشتند. این تعداد بیمه‌شده در مقایسه با سال قبل از آن به میزان ۱/۰ درصد افزایش داشت. عضویت همزمان در دو صندوق و پرداخت چند حق بیمه برای برخورداری از مزایای همزمان بازنشستگی توسط یک نفر، در بالا بودن نسبی تعداد افراد بیمه‌شده در مقایسه با جمعیت کل کشور موثر بوده است. انتظار می‌رود با برقراری سامانه‌های الکترونیکی و صدور بیمه‌نامه براساس کد ملی، خطاهای آماری ناشی از برخورداری افراد از چند طرح بیمه‌ای در محاسبه کل افراد بیمه‌شده، کاهش یابد.

صندوق تامین اجتماعی، کارگران و کارمندان تحت پوشش قانون کار را از طریق طرح‌های مشارکت اجباری و افراد خویش‌فرما را از طریق ترتیبات قراردادی تحت پوشش خدمات این صندوق قرار می‌دهد. تعداد بیمه‌شدگان اصلی صندوق تامین اجتماعی در سال ۱۴۰۰ به ۱۵/۱ میلیون نفر رسید که نسبت به سال قبل از آن معادل ۳/۷ درصد افزایش داشت.

در سال مورد بررسی، با احتساب کل بیمه‌شدگان و مستمری‌بگیران اصلی و تبعی، کل افراد تحت پوشش صندوق تامین اجتماعی با ۲/۲ درصد افزایش به ۴۵/۱ میلیون نفر رسید. از کل افراد تحت پوشش، ۷/۲ میلیون نفر مستمری‌بگیر و سایرین تحت پوشش خدمات بیمه‌ای صندوق بودند.

در سال ۱۴۰۰، تعداد بازنشستگان اصلی صندوق تامین اجتماعی به ۲۳۹۸/۱ هزار نفر رسید که در مقایسه با سال قبل از آن معادل ۸/۶ درصد رشد داشت.

سازمان بیمه سلامت ایران که تحت پوشش وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است، کارکنان دولت و افراد تحت پوشش آنان، روستاییان و سایر اقشار را در مقابل هزینه‌های پزشکی بیمه می‌کند. در سال ۱۴۰۰، تعداد افراد تحت پوشش سازمان بیمه سلامت ایران معادل ۴۲/۲ میلیون نفر بود که در مقایسه با سال قبل از آن معادل ۰/۳ درصد کاهش نشان می‌دهد. از این تعداد، ۲۰/۱ میلیون نفر تحت پوشش صندوق روستاییان، ۱۴/۱ میلیون نفر مشمول بیمه سلامت همگانی، ۵/۱ میلیون نفر زیر نظر صندوق کارکنان دولت، ۰/۲ میلیون نفر تحت عنوان بیمه ایرانیان و بقیه به عنوان سایر اقشار از خدمات سازمان بیمه سلامت ایران بهره‌مند شدند. تعداد افراد تحت پوشش بیمه سلامت همگانی و صندوق سایر اقشار در سال ۱۴۰۰ در مقایسه با سال قبل از آن افزایش و تعداد افراد تحت پوشش صندوق‌های روستاییان، کارکنان دولت و بیمه ایرانیان کاهش داشت.

۱۰-۷-۳- بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر

صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر عهده‌دار بیمه کشاورزان و سایر اقشار روستایی است. براساس قانون ساختار نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی، برخورداری از مزایای این صندوق به‌صورت اختیاری طراحی شده است؛ به همین دلیل، گسترش آن از طریق فعالیت‌های کارگزاری صورت می‌گیرد. در سال ۱۴۰۰، تعداد کل کارگزاری‌ها به ۱۷۷۰ مورد رسید که در مقایسه با سال قبل از آن (۱۸۱۷ کارگزاری) حدود ۲/۶ درصد کاهش نشان می‌دهد.

جدول ۱۰-۸- تعداد کارگزاری‌ها و بیمه‌شدگان صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر

	سال		درصد تغییر
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	
بیمه‌شدگان اصلی(هزار نفر)	۱۹۸۳/۹	۲۱۸۷/۹	۱۰/۳
تعداد کارگزاری‌ها	۱۸۱۷	۱۷۷۰	-۲/۶

ماخذ: صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر

۱- براساس ماده ۳۸ قانون برنامه پنجم توسعه کشور و به منظور تجمیع منابع مالی سلامت، رفع هم‌پوشانی بیمه‌های درمانی، برقراری عدالت اجتماعی در بخش سلامت، تامین پوشش کامل بیمه سلامت، یکسان‌سازی سیاست‌ها و روش‌های اجرایی در حوزه بیمه سلامت، تشکیل امور مراکز طرف قرارداد، تشکیل پرونده سلامت، فعال‌سازی نظام ارجاع و پزشک خانواده و کاهش سهم مردم از هزینه‌های درمان به ۳۰ درصد، سازمان بیمه سلامت ایران از سال ۱۳۹۱ تشکیل و کلیه وظایف سازمان بیمه خدمات درمانی به این سازمان محول گردید.

در سال ۱۴۰۰، میزان کمک و سهم مصوب دولت در صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر با ۲۳/۳ درصد افزایش نسبت به سال قبل از آن به ۱۰۷۰۰/۰ میلیارد ریال رسید.

تعداد بیمه‌شدگان صندوق مزبور در سال ۱۴۰۰ به ۲۱۸۷/۹ هزار نفر رسید که در مقایسه با سال قبل از آن معادل ۱۰/۳ درصد افزایش داشت.

۱۰-۸- شاخص‌های توسعه انسانی[۱]

براساس گزارش دفتر برنامه عمران سازمان ملل متحد[۲]، شاخص توسعه انسانی کشور ایران در سال ۲۰۲۱ به رقم ۰/۷۷۴ رسید که در بین ۱۹۱ کشور رتبه ۷۶ را کسب نمود. براساس این گزارش، شاخص امید به زندگی در سال ۲۰۲۱ برای ایرانیان ۷۳/۹ سال بوده که در مقایسه با سال ۲۰۲۰ (معادل ۷۴/۸ سال) کاهش یافته است. در سال ۲۰۲۱، میانگین سال‌های تحصیل بزرگسالان حدود ۱۰/۶ سال و میانگین سال‌های مورد انتظار تحصیل برای کودکان در سن مدرسه ۱۴/۶ سال بوده که در مقایسه با سال ۲۰۲۰ تغییر نداشتند. درآمد ناخالص ملی سرانه (براساس شاخص برابری قدرت خرید[۳]) نیز در سال ۲۰۲۱ معادل ۱۳۰۰۱ دلار برآورد شده که در مقایسه با سال ۲۰۲۰ (معادل ۱۲۶۲۴ دلار) افزایش یافته است.

براساس گزارش سازمان مذکور سطح توسعه انسانی کشورها به چهار دسته بسیار بالا، بالا، متوسط و پایین تقسیم می‌شود. کشورهای با رتبه توسعه انسانی بین ۰/۷۰۰ تا ۰/۸۰۰ از جمله کشورهای با سطح توسعه انسانی بالا می‌باشند. براساس رقم شاخص، کشور ایران در گروه کشورهای با رتبه توسعه انسانی بالا قرار دارد. در این سال، متوسط شاخص توسعه انسانی در کشورهای با سطح توسعه انسانی بسیار بالا که ۶۶ کشور را شامل می‌شود، رقم ۰/۸۹۶ بود که در مقایسه با رقم سال ۲۰۲۰ (معادل ۰/۸۹۵) نشان‌دهنده رشد اندک سطح توسعه انسانی کشورهای مذکور است. متوسط شاخص برای کل جهان در سال ۲۰۲۱ معادل ۰/۷۳۲ بود که نسبت به سال ۲۰۲۰ به میزان ۰/۰۰۳ واحد کاهش داشته است. در سال ۲۰۲۱، سوئیس با ۰/۹۶۲ بیشترین رقم شاخص توسعه انسانی را دارا بود.

چنانچه اثر نابرابری توزیع امکانات در شاخص‌های مرتبط با شاخص توسعه انسانی نیز مورد توجه قرار گیرد و شاخص توسعه انسانی تعدیل شده براساس نابرابری‌ها محاسبه گردد، شاخص توسعه انسانی سوئیس به رقم ۰/۸۹۴ کاهش خواهد یافت. در این سال، برای کشور ایران در خصوص شاخص مذکور رقم ۰/۶۸۶ اعلام شده است.

۱- برگرفته از گزارش توسعه انسانی (HDR) دوره ۲۰۲۲-۲۰۲۱

۲- United Nations Development Program (UNDP)

۳- Purchasing Power Parity